

Landbruksdirektoratet
Postboks 56
7701 STEINKJER

Deres ref

Vår ref
25/1972-

Dato
12. desember 2025

Fastsettelse av endringer i satser for standardisert erstatning

1. Innledning

Landbruks- og matdepartementet har i dag med virkning fra 1. januar 2026 fastsatt nye satser for standardisert erstatning i forskrift 1. april 2004 nr. 611 om regulering av svine- og fjørfeproduksjonen (husdyrkonsesjonsforskriften) § 8.

Et forslag om revidering av satsene for standardisert erstatning ved overskridelse av konsesjongrensene, ble sendt på høring 8. oktober 2025. Departementet vil i det videre kort gjennomgå bakgrunnen for revideringen og hovedpunktene i høringsrunden.

2. Bakgrunn

Etter lov om regulering av svine- og fjørfeproduksjonen¹ (husdyrkonsesjonsloven), kan ingen uten konsesjon fra departementet produsere et større antall svin eller fjørfe enn Kongen har bestemt. Ved produksjon ut over gjeldende konsesjongrenser eller tildelt konsesjon, ilegges standardisert erstatning etter nærmere angitte satser pr. dyr.²

Det følger av lovens forarbeider at «[e]rstatningen bør være av en slik størrelse at ulovlig produksjon ikke lønner seg, og bør ta utgangspunkt i den gjennomsnittlige fortjenesten av den ulovlige produksjonen».³ Lønnsomheten fra et år til et annet kan forandre seg mye på grunn av endringer i produsentpriser. For at erstatningen skal gi uttrykk for en gjennomsnittlig fortjeneste i den aktuelle produksjonen, må satsene oppdateres jevnlig i takt med utviklingen i kostnads- og inntektsbildet. Erstatningssats for utrangering av avlspurke ble fastsatt 1.

¹ Lov 16. januar 2004 nr. 5 om regulering av svine- og fjørfeproduksjon

² Se husdyrkonsesjonsloven § 10 og forskrift om regulering av svine- og fjørfeproduksjonen § 8

³ Ot.prp. nr. 94 (2002-2003) Om lov om regulering av svine- og fjørfeproduksjonen

januar 2025. De øvrige satsene ble sist endret med virkning fra 28. juni 2021. Det er derfor behov for en generell revidering av satsene.

Departementets forslag ble sendt på høring 8. oktober 2025. Ved høringsfristens utløp, 4. desember 2025, var det mottatt åtte høringsinnspill. Høringsinstansene har i hovedsak støttet de foreslåtte satsendringene, og høringsrunden har heller ikke avdekket vesentlige motforestillinger. En justering av satsene vil bidra til at erstatningsutmålingen i størst mulig grad gjenspeiler gjennomsnittlig fortjeneste, samtidig som ordningens formål ivaretas.

3. Nye satser for standardisert erstatning

3.1. Høringsutkastet

Departementet foreslo å revidere de standardiserte erstatningssatsene på bakgrunn av NIBIOs rapport av 7. juli 2025. Rapporten inneholder oppdaterte beregninger og forslag til en generell justering av de nåværende satsene.

Modellen med to satser — høy sats for overproduksjon opptil 20 % over konsesjonsgrensen, og lav sats for produksjon som overstiger 20 % — ble foreslått videreført. For å sikre forutsigbarhet ble det lagt til grunn de samme inntekts- og kostnadselementene som i forrige revisjon.

Ved mindre overskridelser foreslo departementet at satsen skulle beregnes på grunnlag av dekningsbidrag, mens det for større overskridelser ble lagt opp til å benytte driftsoverskudd, med justering for stordriftsfordeler, som beregningsgrunnlag. Dette for å hensynte økte faste kostnader, når produksjonen skjer i to eller flere driftsbygninger. Renter og andre finanskostnader ble holdt utenfor fordi disse vanskelig kan standardiseres. Kostnader til leid arbeid ble utelatt fordi tilskudd på inntektssiden heller ikke er medtatt.

3.2. Høringsinstansenes innspill

De fleste høringsinstansene har gitt sin tilslutning til nivået på de foreslåtte satsene, men flere mener de bør revideres hyppigere for å følge inntekts- og kostnadsutviklingen i produksjonene. Dette for at satsene så godt som mulig skal kunne tilsvare gjennomsnittlig fortjeneste, og samtidig ivareta formålet med ordningen. *Statsforvalteren i Trøndelag* peker på at satsene har vært for lave over tid.

Flere Statsforvalterembeter, herunder *Innlandet, Rogaland, Trøndelag, Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, Vestfold og Telemark*, er kritiske til modellen med to satser. Det pekes på at den lave satsen kan gjøre større overskridelser lønnsomme og dermed undergrave formålet med ordningen. *Statsforvalterne i Innlandet og Trøndelag* viser til at enkelte produsenter har bygd driftsbygninger med kapasitet over konsesjonsfri grense. Ifølge *Statsforvalteren i Trøndelag* benytter også noen produsenter både ny og gammel driftsbygning på samme eiendom. Forutsetningen om økte faste kostnader slår ikke til for disse tilfellene.

Statsforvalterne i Trøndelag, Vestfold og Telemark mener, på bakgrunn av disse betraktningene, at lav sats bør beholdes driftsfellesskapssaker. *Statsforvalteren i*

Rogaland mener på sin side at lav sats bør avgrenses mot produksjon innenfor ett og samme driftsbygg. *Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus* peker i tillegg på at modellen gjør beregningene mer kompliserte og skaper merarbeid ved at forvaltningen må ta hensyn til både produksjonsomfang og antall driftsbygninger.

Videre peker *Statsforvalterne i Trøndelag og Rogaland* på at direktesalg av egg er utelatt fra NIBIOs beregninger, og mener dette bør hensyntas. Direktesalg utgjør en betydelig del av eggvolumet og er større enn hva som rapporteres. For Rogaland utgjør det rapporterte direktesalget 10 % av totalt eggvolum. I tillegg stiller de spørsmål ved om økte kostnader knyttet til overgang til saktevoksende slaktekylling, er tilstrekkelig ivare tatt i satsen for slaktekylling.

Statsforvalteren i Trøndelag mener det er positivt at samme inntekts- og kostnadselementer som ved forrige revisjon er brukt, og at samme beregningsår som for utrangerte purker er lagt til grunn. Når det gjelder verpehøneproduksjonen støttes bruken av 7 500 høner i kostnadsfordelingen, men det stilles spørsmål ved om økte kostnader knyttet til kjønnssortering av egg er medregnet i beregningsgrunnlaget.

Kjøtt- og fjørfebransjens Landsforbund mener på sin side det er «pussig timing» å foreslå kraftige økninger i satsene i en situasjon med underdekning av svinekjøtt og egg og behov for høy produksjon tett inntil konsesjonsgrensen. De peker på at biologiske forhold gjør det vanskelig å styre produksjonen presist, slik at utilsiktede overskridelser kan oppstå, og at de foreslåtte satsene fremstår som urimelig harde. KLF ber om at ingen satser økes med mer enn 50 prosent og foreslår en buffersone på 3–5 prosent over konsesjonsgrensen med lavere sats.

Ut over spørsmålet om nivået på de standardiserte erstatningssatsene, har *Norges Bondelag* foreslått å endre begrepet «standardisert erstatning» til «standardisert overtredelsesgebyr». I tillegg har flere statsforvaltere etterlyst bedre kontrollgrunnlag og tydeligere retningslinjer for praktiseringen.

3.3. Departementets vurdering av høringsinnspillene

I forslaget til standardiserte satser som ble sendt på høring tok Landbruks- og matdepartementet utgangspunkt i NIBIOs nye beregninger og la disse til grunn. Formålet med å ilegge standardisert erstatning er å gjøre produksjon ut over konsesjonsgrensene ulønnsom. Ordningen er utformet slik at produsenten må tilbakebetale den ulovlige fortjenesten som er oppnådd med lovbruddet, og anses dermed ikke som et overtredelsesgebyr eller noen annen form for administrativ sanksjon.⁴ Erstatningen tilfaller heller ikke staten, men Omsetningsrådets fond, og går uavkortet til å avbøte de skader produsentens atferd har forårsaket. Samtidig skal erstatningen ligge innenfor et nivå som ikke utgjør straff etter Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK).

⁴ Ot.prp.nr. 94 (2002-2003) s. 14 -15 og Rundskriv 2020/20 Regulering av svine- og fjørfeproduksjon – kommentar til regelverk om § 10

Satsene bygger på gjennomsnittsbetraktninger som tar høyde for svingninger, slik at de skal kunne stå seg over tid. Departementet deler høringsinstansenes syn om at satsene bør oppdateres jevnlig ved endringer i kostnads- og inntektsbildet, for å oppfylle formålet og gjenspeile gjennomsnittlig fortjeneste i de ulike produksjonene. Departementet presiserer at dette også er bakgrunnen for satsendringene som nå har vært hørt.

Departementet har videre merket seg høringsinstansenes syn knyttet til modellen med to satser. Bakgrunnen for differensieringen var imidlertid å sikre at den standardiserte erstatningen ligger på et nivå som ikke kommer i konflikt EMK, jf. LH-2018-20505. I denne saken fant lagmannsretten at den utmålte erstatningen utgjorde straff i relasjon til EMK art. 6 og 7. Også i LB-2025-37349 legger lagmannsretten til grunn at faste kostnader må hensyntas for at satsen skal ha hjemmel i lovens § 10. Departementet legger derfor til grunn at det fortsatt er nødvendig å operere med to satser, selv om dette innebærer noe merarbeid for forvaltningen.

Å avgrense satsen til driftsfellesskapsaker eller produksjon i to eller flere driftsbygninger, forutsetter endringer i forskriftens § 8 fjerde ledd. Dette var ikke en del av høringen, og departementet vil derfor eventuelt måtte komme tilbake til det spørsmålet ved en senere revisjon. Departementet presiserer imidlertid at grunnlaget for innslagspunktet for lav sats er at dette i normaltilfellene best følger produksjonens kostnadsnivå.

Kjøtt- og fjørfebransjens Landsforbund mener satsene fremstår urimelig harde, og ikke burde øke med mer enn 50 %. Departementet viser her til at NIBIOs beregninger dokumenterer en økning i dekningsbidrag og driftsoverskudd for de fleste dyreslag. For å gjenspeile gjennomsnittlig fortjeneste og opprettholde intensjonen i regelverket, er det derfor nødvendig å heve erstatningssatsene tilsvarende. Det fremgår også av høringsinnspillene at satsene over tid har vært for lave.

Når det gjelder *Kjøtt- og fjørfebransjens Landsforbunds* forslag om en lavere sats ved 3-5 % overproduksjon, viser departementet til forskriftens § 2 som tillater en overproduksjon på inntil 15 % ett år, mot tilsvarende reduksjon det påfølgende året. Departementet er av den oppfatning at denne regelen, i tilstrekkelig grad, hensyntar at dette gjelder regulering av en biologisk produksjon, hvor det kan være omstendigheter som gjør at man ett år overstiger konsesjonsgrensen. Departementet vil også påpeke at svine- og fjørfeproduksjonsloven ikke har til formål å regulere markedet, men å sikre en produksjon spredt på flere enheter.

Departementet har videre merket seg innspillene knyttet til NIBIOs tallgrunnlag, når det gjelder direktealg, kjønnssortering av egg og saktevoksende kylling. Økte kostnader vil være reflektert i satsen i den grad beregningene baserer seg på gjennomsnittlige tall i markedet som NIBIO innhenter. Departementet er klar over merinntektene direktealg gir, men vurderer at dette ligger innenfor svingningene satsen er ment å ta høyde for.

Fastsettelse av satsene skjer i tråd med det som er hørt, og vil tre i kraft 1. januar 2026.

Departementet opplyser avslutningsvis at Landbruksdirektoratet tar sikte å oppdatere husdyrkonsesjonsrundskrivet tidlig i 2026 og at direktoratet i det rundskrivet vil svare ut innspillene fra statsforvalterne som går på bedre kontrollgrunnlag og tydeligere retningslinjer.

Med hilsen

Nils Øyvind Bergset (e.f.)
avdelingsdirektør

Hans Edvin Flugund
fagdirektør

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi

Kjøtt- og fjørfebransjens Landsforbund
Norges Bondelag
Norsvin SA
Statsforvalteren i Agder
Statsforvalteren i Innlandet
Statsforvalteren i Møre og Romsdal
Statsforvalteren i Nordland
Statsforvalteren i Rogaland
Statsforvalteren i Troms og Finnmark
Statsforvalteren i Trøndelag
Statsforvalteren i Vestfold og Telemark
Statsforvalteren i Vestland
Buskerud, Oslo og Akershus Statsforvalteren i Østfold